

กวีโวหารและภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทกวีนิพนธ์รางวัลดับเบิลซีไรต์ ของ “อังคาร จันทาทิพย์”

THE POET, RHETORIC AND WISDOM FEATURED IN THE DOUBLE SEA WRITE AWARDS BY "ANGKARN CHANTATHIP"

สุครีม มารมย์^{1*} ปพิชญา พรหมกันธา^{2*} พัทธนันท์ พาป้อ³

Sucream Marom, Paphitchaya Phromkantha, Phatthanant Phapor

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง กวีโวหารและภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทกวีนิพนธ์รางวัลดับเบิลซีไรต์ ของ “อังคาร จันทาทิพย์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา กวีโวหารและภูมิปัญญาในบทกวีนิพนธ์รางวัลดับเบิลซีไรต์ ของ “อังคาร จันทาทิพย์” จำนวน 2 เรื่อง คือ บทกวีที่ได้รับรางวัลซีไรต์ ประจำปี พ.ศ. 2556 เรื่อง “หัวใจห้องที่ห้า” และบทกวีที่ได้รับรางวัลซีไรต์ ประจำปี พ.ศ. 2562 เรื่อง “ระหว่างทางกลับบ้าน” สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

กวีโวหารปรากฏทั้งหมด 12 ประเภท ที่ปรากฏมากที่สุด คือ อุปมา กวีโวหารที่ปรากฏรองลงมา คือ อุปลักษณะ อติพจน์หรืออหิพจน์ บุคคลวัต ปฏิปุจฉา สัทพจน์ ปฏิพจน์ อาวัตพากย์ การอ้างถึง นามนัย สัญลักษณ์ ปฏิทรรศน์ ภูมิปัญญาปรากฏทั้งหมด 9 ประเภท ที่ปรากฏมากที่สุด คือ ภูมิปัญญาด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี ภูมิปัญญาที่ปรากฏรองลงมา คือ ด้านศิลปกรรม ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านโภชนาการ ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน

¹ตำแหน่ง นักศึกษา สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ e-mail: thaieducpru@gmail.com

²ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ e-mail: thaieducpru@gmail.com

³ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ e-mail: thaieducpru@gmail.com

*ผู้ประสานงานหลัก: สุครีม มารมย์, ปพิชญา พรหมกันธา

จากการศึกษาครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยทราบว่ากวีโวหารและภูมิปัญญาในบทกวีรางวัลดับเบิลซีไรต์ของ “อังคาร จันทาทิพย์” ปรากฏเป็นจำนวนมากซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถและความเชี่ยวชาญในด้านการประพันธ์ที่นำกวีโวหารมาใช้ในการเปรียบเทียบให้ผู้อ่านตีความหมายด้วยตนเอง ทำให้เกิดเป็นภาพ ผ่านกระบวนการคิดและประสบการณ์ที่มีทำให้เกิดความประทับใจในบทกวี อีกทั้งนำความรู้ ภูมิปัญญา ความเชื่อ การดำเนินชีวิต ตลอดจนการนำสิ่งที่มีอยู่มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนั้นกวีโวหารและภูมิปัญญาจึงสร้างความโดดเด่นให้กับผู้ประพันธ์ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ใช้ในการประพันธ์สามารถผสมผสานเรื่องราวถ่ายทอดผ่านบทกวีได้อย่างลึกซึ้งและใช้ภาษาได้อย่างสละสลวยงดงาม

คำสำคัญ : กวีโวหาร ภูมิปัญญา บทกวีนิพนธ์ รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน
รางวัลดับเบิลซีไรต์ อังคาร จันทาทิพย์

Abstract

A research the poets, rhetoric and wisdom appearing in the double sea write awards by “Angkarn Chantathip” are aimed at studying poetry and wisdom in the double sea write awards by “Angkarn Chantathip”. Received the 2013 sea write awards for "The Heart Fifth's Chamber" and the 2019 sea write awards-winning poetry entitled "On the Way back Home", which summarizes the findings as follows:

There are 12 types of rhetorical poets that appear most: metaphors, rhetorical poets that appear second only to metaphor, prejudice or atheism, persons, watts, patriarchs, and truths. The 19 most common types of awattaking, referring to namnam, symbols, antithesis, wisdom appear in all nine categories that appear most common: philosophical wisdom. Religion and tradition, the wisdom that appears second only to the fine arts. Agriculture, Industry and Crafts, Natural Resource and Environmental Management, Nutrition, Language and Literature, Thai Traditional Medicine, Fund and Community Business.

According to this study, the researchers learned that the rhetorical poets and wisdom in the Double Sea Wright Prize poems of "Tuesday Chantathip" appeared in large numbers, demonstrating the ability and expertise in composition that used rhetorical poetry to compare readers to interpret themselves. Visualize Through the process of thought and experience there is an impression of poetry. In addition, it brings knowledge, wisdom, beliefs, lifestyle, as well as the use of existing things to good use, so the rhetorical poets and wisdom make the composer unique in the composition, able to blend the story deeply through poetry and use the language beautifully.

Keyword : 1. Rhetoric 2. Wisdom 3. Poetry 4. The South East Asian Writers Awards
5. Double Sea Write Awards 6. Angkarn Chanthathip

บทนำ

กวีนิพนธ์เป็นถ้อยคำที่กวีเรียบเรียงขึ้นโดยมีรูปแบบที่กำหนดตามฉันทลักษณ์มีความไพเราะด้วยการสร้างสรรค์ การใช้เสียงสัมผัส และจังหวะลีลา มีความหมายกว้างลึกและเข้มข้น กระทบอารมณ์ได้ยิ่งกว่าการกล่าวด้วยภาษาธรรมดา นอกจากสร้างอารมณ์สะท้อนใจและให้เสียงเสนาแล้ว กวีนิพนธ์ยังเหมาะที่จะใช้เล่าเรื่องแสดงข้อคิดและอื่น ๆ อีก คำว่ากวีนิพนธ์ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะเจตนาของบทประพันธ์ที่แต่งเป็นร้อยกรองเท่านั้น บทประพันธ์ร้อยแก้วที่ถือกันว่าแต่งที่อยู่ในขั้นวรรณคดีก็เรียกว่ากวีนิพนธ์ได้ ปัจจุบันกวีนิพนธ์ยังหมายรวมถึงบทประพันธ์ร้อยกรองประเภทกลอนเปล่าและบทร้อยกรองอิสระด้วย ทั้งนี้บทประพันธ์นั้นจะต้องต่างกับบทประพันธ์ร้อยกรองหรือร้อยแก้วทั่ว ๆ ไป กล่าวคือนอกจากมีความโดดเด่นด้านการสร้า คำ การเล่นคำ กระบวนจินตภาพ การใช้ภาพพจน์และกลการประพันธ์ต่าง ๆ แล้ว บทประพันธ์นั้นต้องมีลักษณะที่เด่นชัด ดังนี้ 1) ถึงพร้อมด้วยเสียงเสนาที่มีความหมายลึกซึ้งกินใจและให้เกิดภาพในจิต และข้อคิดและอื่น ๆ ที่ผู้อ่านรับรู้ซึมซาบ โดยที่กวีอาจมิได้กล่าวออกมาอย่างตรงไปตรงมา 2) เข้าถึงจิตใจของผู้อ่านทำให้ได้เห็น ได้ยิน ได้สัมผัสและรู้สึกตามประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้เห็นได้ยินได้ผ่านพบ และมีความรู้สึกเช่นนั้นมาแล้ว 3) เป็นสื่อแสดงความรู้สึกอารมณ์และความคิดอันลึกซึ้งให้ผู้อ่านตีความ เพื่อเข้าถึงความหมายที่แฝงเร้นอยู่ในชีวิตและธรรมชาติ 4) สร้างสรรค์ขึ้นด้วยภาษาพิเศษ มีกวีโวหารซึ่งทำให้บทประพันธ์งดงามและภาคภูมิยิ่งกว่าภาษาที่ใช้สื่อสารกันตามปกติ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2563, น.1) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของประยูร จิตรราช (2562, น.2) ที่อธิบายว่า กวีนิพนธ์อาศัยความนึกคิด อารมณ์ที่อ่อนไหวตามไปกับบทกวี ของนักเขียนรวมถึงความสามารถ พรสวรรค์ และการสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดการเรียงถ้อยคำที่สวยงามเสริมสร้างให้ผู้อ่านนึกคล้อยคิดตามไปกับบทกวี เมื่อกวีนิพนธ์เป็นสื่อกลางความเข้าใจของสองฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คือฝ่ายผู้เขียนและฝ่ายผู้อ่าน กวีนิพนธ์จึงจัดว่าเป็นการสื่อสารอย่างหนึ่ง กวีนิพนธ์จึงมิได้หมายความว่า เป็นบทประพันธ์ที่ถ่ายทอดเฉพาะประสบการณ์ ความนึกคิดของผู้เขียนเท่านั้น หากแต่ผู้เขียนจะเป็นตัวแทนประสบการณ์ของผู้อ่านเข้าร่วมในบทกวีนิพนธ์ด้วย และใช้กลวิธีต่าง ๆ โน้มน้าวให้ผู้อ่านมีความเข้าใจไปกับตนเองด้วย ตามคำนิยามว่าคุณสมบัติสำคัญอย่างหนึ่งของกวีนิพนธ์ คือจะต้องมีเนื้อหาซึ่งเป็นประสบการณ์ร่วมกันระหว่างผู้แต่งกับผู้อ่านกวีนิพนธ์ประกอบไปด้วยทั้งเนื้อหาและศิลปะ กวีนิพนธ์จึงมีความสำคัญยิ่งที่จะต้องสร้างขึ้นอย่างมีศิลปะเป็นสื่อสร้างสรรค์ที่เกิดจากแนวคิด และมุมมองของกวีถ่ายทอดประสบการณ์เป็นตัวอักษร ด้วยถ้อยคำ สำนวนโวหารที่ไพเราะ

งดงาม ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการและสร้างอารมณ์สะท้อนใจ ซึ่งเป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างสรรค์กวีนิพนธ์

นอกจากนี้ นัทธนิดา วารีปาน และคณะ (2558, น.5) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ในการเขียนกวีนิพนธ์นั้นจำเป็นต้องมีกวีโวหาร หรือลีลาการเขียน เพราะแสดงให้เห็นถึงการเขียน การถ่ายทอดเรื่องราวของกวีที่ทำให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึกได้อย่างลึกซึ้ง และนอกจากนี้ในการเขียนกวีนิพนธ์กวีมักนำสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ตลอดจนความรู้ ภูมิปัญญาที่ได้สั่งสมมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันมาถ่ายทอดผ่านบทกวี ดังที่ สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2551, น.51) กล่าวว่า ภูมิปัญญาเป็นความเชื่อมั่นและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของเราเอง ในการพัฒนาคนหรือให้การศึกษากับคนเพื่อก้าวไปในอนาคต ไม่เพียงแต่เราจะต้องรอบรู้วิทยาการใหม่ ๆ เท่านั้น เราจำเป็นต้องรู้จักตนเอง เข้าใจภูมิปัญญาของเราเอง มีฐานรากพื้นเพทางวัฒนธรรม อันได้สั่งสมสืบสานกันมาช้านาน และบัดนี้ก็ยังงอกเงยไม่รู้จบ เพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาอย่างมีศักดิ์ศรีบนแนวทางผสมผสาน “ของดี” ที่เรามีอยู่เป็นทุนกับ “ของใหม่” ที่เราเลือกแล้วว่าเหมาะสมแก่เรา

ดังนั้น ภาษากวี จึงเป็นเครื่องมือการสื่อสารที่สร้างสรรค์โดยการใช้ถ้อยคำ จังหวะและลีลามือองค์ประกอบ การสื่อสารที่ชัดเจนทั้งในองค์ประกอบทางโครงสร้างของการสื่อสารซึ่งประกอบด้วยผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร และองค์ประกอบที่สร้างความไพเราะและงดงาม ประกอบด้วยการเลือกสรรคำ การใช้เสียง สูงต่ำหรือลีลาและจังหวะ การเลือกคำที่สื่อความหมาย และการเลือกเนื้อความที่ให้แก่คิดเชิงสร้างสรรค์ นอกจากนี้ บทบาทในการสื่อสารเป็นอีกส่วนหนึ่งที่เสริมให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ ทั้งบทบาทของการ สื่อสารต่อบุคคล บทบาทของการสื่อสารต่อสังคม บทบาทที่พิเศษและสำคัญอีกประการหนึ่งของภาษา กวี คือ บทบาทในการแสดงอารมณ์ความรู้สึกและบทบาทในการแสดงออกทางเสียง เพื่อให้เกิดลีลาจังหวะ ศิลปะและคุณค่าในการสื่อสารด้วยภาษา กวีเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้ส่งสารต้องเรียนรู้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของความเปรียบหรือโวหารภาพพจน์ เช่น ภาพพจน์แบบอุปมา ภาพพจน์แบบอุปลักษณ์ ภาพพจน์แบบบุคลาธิษฐาน และการใช้สัญลักษณ์ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันโดยสันติ (แวอาชีวะห์ ดาหะย์, 2555, น.163-170)

อังคาร จันทาทิพย์ เป็นกวีคนแรกที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ประเภทกวีนิพนธ์ถึง 2 สมัย ครั้งแรกในปี 2556 จากงานรวมบทกวี “หัวใจห้องที่ห้า” และในปี 2562 ผลงานรวมบทกวีเรื่อง “ระหว่างทางกลับบ้าน” ซึ่งการได้รับรางวัลเกียรติยศถึงสองครั้ง แสดงให้เห็นถึงความสามารถและศักยภาพในด้านการประพันธ์ เป็นผลงานที่มีคุณภาพและ

การันตีถึงความเป็นมืออาชีพ ความเชี่ยวชาญในด้านการประพันธ์วรรณกรรมประเภทกวีนิพนธ์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งผลงาน “อังคาร จันทาทิพย์” เป็นงานประพันธ์ที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับต้นกำเนิดชีวิต การเปลี่ยนผ่านแต่ละยุคสมัยของมนุษย์ ว่ามีที่มาที่ไปอย่างไร ความเสมอภาคความเท่าเทียมกัน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมไปถึงความ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม การดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของมนุษย์ ล้วนถ่ายทอดผ่านบทกวี ได้อย่างไพเราะงดงามลึกซึ้งที่สุด บทกวีในแต่ละเล่มมีเสน่ห์ครบทุกรส น่าค้นหาและชวนให้น่าติดตามในทุกตัวอักษร (ภัทรภรณ์ ชายขาว, 2558, น.174) บทกวีของอังคาร จันทาทิพย์ จึงเป็นผลงานที่มีความหลากหลาย ถ่ายทอดด้วยอารมณ์ ความรู้สึก ประสบการณ์ที่สะสมมาตลอดช่วงชีวิตเป็นบทกวีที่สร้างสรรค์ด้วยความจริง เป็นเรื่องราวในอดีตที่น่าจดจำ เป็นความใฝ่ฝัน การสู้เพื่อความอยู่รอด อิสระเสรีภาพ ความเป็นตัวเอง การดำเนินชีวิตด้วยข้อคิดและความเชื่อความศรัทธา นำเอาความรู้ภูมิปัญญาที่มีมาปรับใช้ในชีวิต เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตให้ดียิ่งขึ้น ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงความรู้สึก เรื่องราวได้ง่าย เพราะเป็นการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมีความความคุ้นชินและผูกพัน ประกอบกับถ้อยคำในการประพันธ์มีการเลือกใช้คำเปรียบเทียบกับที่เห็นภาพได้ชัดเจนสามารถตีความได้ด้วยตนเอง ทำให้รับรู้ความลึกซึ้งในทุกคำประพันธ์ มีจังหวะที่ไพเราะ และใช้ภาษาได้อย่างสุภาพงดงามควรค่าแก่การศึกษาอย่างยิ่ง

จากที่กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่าผลงานของอังคาร จันทาทิพย์ นำเสนอเรื่องเล่า วิถีชีวิตของท้องถิ่น และสรรเสริญภูมิปัญญา ผ่านภาษากวีที่กลั่นกรองจากประสบการณ์ชีวิตของตัวเอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากวีโวหารและภูมิปัญญาในบทกวีนิพนธ์รางวัลดับเบิลซีไรต์ของ “อังคาร จันทาทิพย์”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

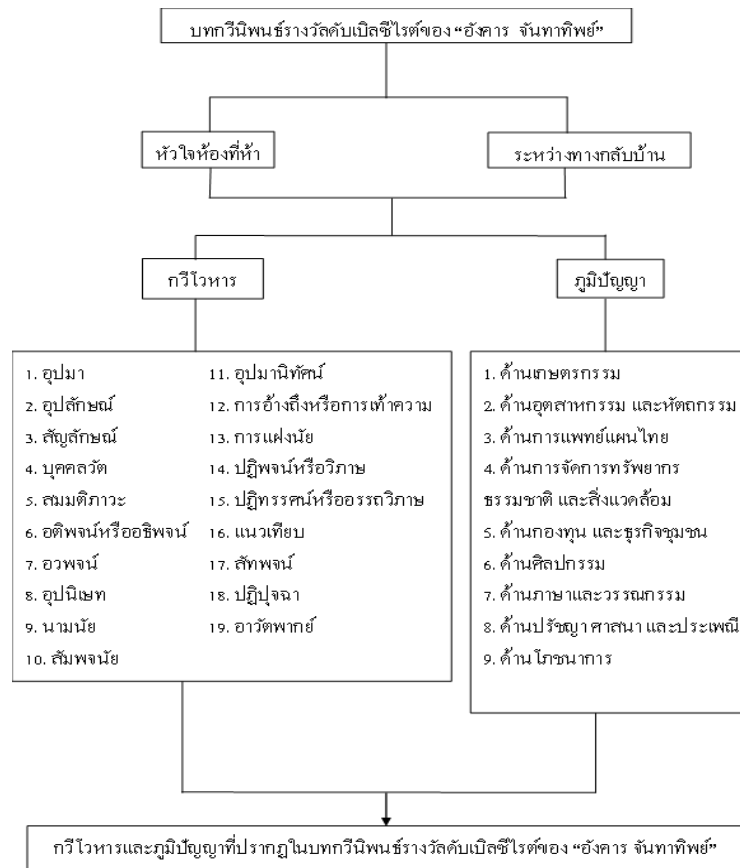
เพื่อศึกษากวีโวหารและภูมิปัญญาในบทกวีนิพนธ์รางวัลดับเบิลซีไรต์ของ “อังคาร จันทาทิพย์”

สมมุติฐานของการวิจัย

บทกวีนิพนธ์รางวัลดับเบิลซีไรต์ของ อังคารจันทาทิพย์ (หัวใจห้องที่ห้าและระหว่างทางกลับบ้าน) มีการใช้กวีโวหารและภูมิปัญญาอย่างหลากหลาย ซึ่งทำให้บทกวีเกิดความไพเราะและมีคุณค่าต่อสังคม จนได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนประจำปีพุทธศักราช 2556 และ 2562 ซึ่งเป็นการได้รับรางวัลเกียรติยศนี้ถึงสองครั้ง หรือเรียกว่ากวีนิพนธ์รางวัลดับเบิลซีไรต์

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษา กวีโวหารและภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทกวีนิพนธ์รางวัลระดับเบ็ลชีไรต์ของ “อังคาร จันทาทิพย์” ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการศึกษา ดังนี้

1. กวีโวหารในบทกวีนิพนธ์รางวัลระดับเบ็ลชีไรต์ของ “อังคาร จันทาทิพย์”
2. ภูมิปัญญาในบทกวีนิพนธ์รางวัลระดับเบ็ลชีไรต์ของ “อังคาร จันทาทิพย์”

ขอบเขตด้านเกณฑ์ที่ใช้ในการวิจัย การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง กวีโวหารและภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทกวีนิพนธ์รางวัลระดับเบ็ลชีไรต์ของ “อังคาร จันทาทิพย์” โดยผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการศึกษา กวีโวหารและภูมิปัญญา ดังนี้

1. เกณฑ์ด้านกวีโวหาร ผู้วิจัยศึกษากวีโวหารตามแนวทางการวิเคราะห์ประเภทกวีโวหารของ สมเกียรติ รัชฌมณี (2551, น.72-98) ได้นิยามประเภทกวีโวหาร หรือ ภาพพจน์ ไว้อย่างละเอียดซึ่งแบ่งเป็น 19 ประเภท

2. เกณฑ์ด้านภูมิปัญญา ผู้วิจัยศึกษาภูมิปัญญาตามแนวทางการวิเคราะห์ประเภทภูมิปัญญาของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546, น. 12-14) ได้นิยามลักษณะของภูมิปัญญาไทยไว้ว่า ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเป็นองค์รวม และมีคุณค่าทางวัฒนธรรม เกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่งอกงามขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้การแก้ปัญหาการจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนไทยลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญามีความเด่นชัดใน 9 ด้าน

วิธีการดำเนินการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องกวีโวหารและภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทกวีนิพนธ์รางวัลดั่งเบิลซีไรต์ของ “อังคาร จันทาทิพย์” มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาประวัติและผลงานวรรณกรรมกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของ “อังคาร จันทาทิพย์”
2. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง
3. กำหนดหลักเกณฑ์ในการศึกษาวิเคราะห์กวีโวหารตามแนวทางของสมเกียรติ รัชฌมณี และวิเคราะห์ภูมิปัญญาตามแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
4. ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล จากศึกษาประวัติและผลงานวรรณกรรมกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของ “อังคาร จันทาทิพย์” ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์กวีโวหารและภูมิปัญญาในบทกวีนิพนธ์รางวัลดั่งเบิลซีไรต์ของ “อังคาร จันทาทิพย์”
2. นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์
3. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษา กวีโวหารและภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทกวีนิพนธ์รางวัลดั่งเบิลซีไรต์ของ “อังคาร จันทาทิพย์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากวีโวหารและภูมิปัญญาในบทกวีนิพนธ์รางวัลดั่งเบิลซีไรต์ของ “อังคาร จันทาทิพย์” ประกอบไปด้วยกวีโวหาร และภูมิปัญญา ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้นำบทกวีนิพนธ์รางวัลดั่งเบิลซีไรต์ เรื่องหัวใจห้องที่ห้า และระหว่างทางกลับบ้าน โดยผู้วิจัยได้รวบรวมนำเสนอผลการศึกษารวบรวมในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ ดังนี้

กวีโวหาร

ผู้วิจัยได้รวบรวมตัวอย่างกวีโวหารที่ปรากฏในบทกวีนิพนธ์รางวัลระดับเบิลซีไรต์ของ “อังคาร จันทาทิพย์” บทกวีเรื่องหัวใจห้องที่ห้า ได้รับรางวัลซีไรต์ ประจำปี พ.ศ.2556 และบทกวีเรื่องระหว่างทางกลับบ้าน ได้รับรางวัลซีไรต์ ประจำปี พ.ศ. 2562 จำนวนทั้งหมด 200 ตัวอย่าง โดยรวบรวมนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ ด้วยนิยามกวีโวหารของ สมเกียรติ รัชฌมณี ดังนี้

1. **อุปมา** หมายถึง การเปรียบเทียบของสิ่งหนึ่งให้เหมือนหรือคล้ายกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยพ้องเสียงที่คุ้นสมบัติ หรือลักษณะเป็นสำคัญโดยใช้คำเปรียบเทียบต่าง ๆ เป็นคำเชื่อม ตัวอย่างดังนี้

ต่อข้าวคราวความตายใครคนหนึ่ง...	ลื่นพอลึงวาระแม่ เสร้าแผ่ผ้าน
หมอกเย็บเย็บชีวิต จิตวิญญาณ	ช่างเหมือนบ้านร้างคนอยู่ คนดูแล...
หนาวจะลวงลาฤดู สู้เดือนสาม	หลังห้วงยามพ้อจากลา ถึงคราแม่
ฝนฮาดอกมะม่วง หน่วงอกแท้	ฮาดวงแดหลายดวงร่วงเกลื่อนลาน
กลางฝนเยือกละออง ภาพของใคร...	คร่ำครวญให้ตั้งบ้ายอยู่หน้าบ้าน
ใครคนหนึ่ง ขอบปิ่นนั้ ไม่ทันนาน	ดอกมะม่วง ฝนฮาม่าน ย้อนผ่านมา
	(ระหว่างทางกลับบ้าน 2563, น.145)

จากคำประพันธ์ข้างต้นกวีได้กล่าวถึง ความทุกข์ของลูกที่ได้สูญเสียพ่อและแม่ผู้ที่คอยอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่เล็กจนโตซึ่งการสูญเสียคนที่รักทำให้มีความเศร้าเสียใจ ทุกข์ทรมานเหมือนชีวิตไม่เหลือใครโดยได้เปรียบเทียบถึงจิตใจของลูกที่ไม่มีใครมาคอยเอาใจใส่ ไม่มีใครคอยดูแลทำให้ความอ้างว้างเปล่าเปลี่ยวใจเหมือนกับเป็นบ้านร้างที่ไม่มีใครอยู่ดูแล และยังได้กล่าวถึงลูกกลับมาบ้านเพื่อที่จะทำบุญหาพ่อและแม่แล้วเมื่อมาถึงหน้าบ้านก็นึกถึงภาพความทรงจำของพ่อและแม่ก็ทำให้ร้องไห้เศร้าเสียใจโดยได้เปรียบเทียบการร้องไห้เหมือนกับเป็นคนบ้าที่ไม่มีสติ

2. **อุปลักษณ์** หมายถึง การเปรียบเทียบของสิ่งหนึ่งว่ามีคุณสมบัติร่วมหรือเช่นเดียวกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยพ้องเสียงที่คุ้นสมบัติ ไม่ใช่รูปสมบัติ อาจใช้คำเปรียบ เป็น คือ เท่า เท่ากับ หรือไม่มีคำเปรียบเลยก็ได้ ตัวอย่างดังนี้

แต่ละหน้าหนังสือ คือหน้าต่าง คือประตู เปิดสู่ทาง โลกกว้างใหญ่
เปิดดวงตาหน้าต่าง กว้างออกไป เปิดประตู สู่ภายในหัวใจตน
โลกภายใน โลกภายนอกเปิดออกอ่าน เปิดต้นทาง สร้างต้นธาร การเริ่มต้น
อ่านชีวิต จิตวิญญาณ อ่านผู้คน สร้างแรงคล ดาลใจให้แก่นัก...

(ระหว่างทางกลับบ้าน 2563, น.17)

จากคำประพันธ์ข้างต้นกวีได้เปรียบแต่ละหน้าของหนังสือเหมือนกับเป็นหน้าต่างและประตูของบ้าน ใช้คำว่า คือ ในการเปรียบ ดังบทกวีวรรคที่ว่า “แต่ละหน้าหนังสือ คือหน้าต่าง” และบทกวีวรรคที่ว่า “คือประตู เปิดสู่ทาง โลกกว้างใหญ่”

3. สัญลักษณ์ หมายถึง การนำสภาพหรือลักษณะของสิ่งหนึ่งใช้แทนหรือเป็นตัวแทนของอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องการกล่าวถึง ตัวอย่างดังนี้

เปลี่ยนแปลงแหล่งหลักปักแฉรวบ คลั่งเลือดอบคาวกลิ่นอายมิกลายอื่น
หลากชาติพันธุ์ บ่นเยื่อใย ไร้ที่ยืน มีดมนฝืนกลางคว้นปิ่น – ไม่เปลี่ยนแปลง
คอยรอตต่อเชื่อมปมกลมเกลียวสะบัน หลังฉีกพันธัญญาแล้วแยกแบ่ง
ขุ่มแฉรวบ ฉานเลือดยิ่งเดือดแรง ‘สหาพอาบสีแดง’ แห่งแผ่นดิน

(หัวใจห้องที่ห้า 2563, น.61)

จากคำประพันธ์ข้างต้นกวีได้กล่าวถึง การต่อสู้เพื่อให้ได้ความเป็นอิสระภาพจึงต้องทำให้มีการสูญเสียเลือดเนื้อโดยมีการใช้สัญลักษณ์คำว่า สีแดง หมายถึงเลือด ดังบทกวีวรรคที่ว่า “สหาพอาบ สีแดงแห่งแผ่นดิน”

4. บุคคลวัต หรือ บุคลาธิษฐาน หมายถึง การทำสิ่งที่ไม่ใช่คนให้มีความรู้สึกนึกคิดอย่างคนเพื่อให้เกิดความรู้สึกประทับใจ มีอารมณ์สะท้อนใจ หรือให้ภาพที่งดงามเป็นภาษากวี ตัวอย่างดังนี้

ดวงไฟขีดเส้นเรียงราย สายถนน มองจากบนตึกระฟ้า กรอบหน้าต่าง
สบดวงดาวแห่งชีวิต ทุกทิศทาง แสงเรื่อเรือง โลกเบื้องล่าง ห่างออกไป...

บางดวง บางกลุ่มเครือ หมองเก่าซีด โพน้อดตี รอยรา อายุชั้ย
บางกลุ่ม บางดวง โชติช่วงไฟ ก่อเกิดใหม่ ไสวสว่าง ราวกลางวัน!

(ระหว่างทางกลับบ้าน 2563, น.111)

จากคำประพันธ์ข้างต้นกวีได้กล่าวถึงการทำให้สิ่งไม่มีชีวิต ได้มีความรู้สึก กิริยาอาการ เหมือนกับคน ดังบทกวีวรรคที่ว่า “ดวงไฟขีดเส้นเรียงราย สายถนน” คือการทำให้ดวงไฟสามารถ ขีดเส้นได้เหมือนกับการกระทำของคน และยังทำให้ดวงดาวบางกลุ่มมีความเศร้าเหมือนคน ดังบทกวี “บางดวง บางกลุ่มเศร้า หมองเฝ้าซีด”

5. อติพจน์ หรือ อธิพจน์ หมายถึง การกล่าวเกินจริงเป็นภาพพจน์ที่เกิดจากความคิดของ กวีที่ต้องการความรู้สึกที่มีต่อความหมายนั้นให้เห็นเป็นเรื่องสำคัญหรือยิ่งใหญ่ ตัวอย่างดังนี้

เร้นใด ดีกับร้าย	แรงสะเทือน
สงบสุขหรือดินเพื่อน	ป่วนฟ้า
ไม้ดอกกับดาวเดือน	เด็ด ปลูก
ใครเด็ดปีกผีเสื้อทำ	เด็ดทำทนายใคร

(หัวใจห้องที่ห้า 2563, น.86)

จากคำประพันธ์ข้างต้นกวีได้กล่าวถึง การเด็ดดอกไม้และดาวเดือนสามารถนำมาปลูกได้ ซึ่งเป็นการกล่าวให้เกินความจริง ดังบทกวีวรรคที่ว่า “ไม้ดอกกับดาวเดือน เด็ด ปลูก”

6. นามนัย หมายถึง การใช้คำหรือวลีแทนสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีลักษณะเด่นหรือมีความสัมพันธ์ ใกล้ชิดกับสิ่งนั้น อาจเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ ตัวอย่างดังนี้

ขนดคลิ่น แต่ละชั้นบันไดนาค	เลื้อยลงจากดาวดั่งสถึงที่นี่
บันไดเชื่อมแดนสุขาวดี	ราววารีหลากคลื่นคนทนขึ้นไป
แห่แหนเทศกาลไหว้พระธาตุ	หลายปีพาดผ่านกาล กลับผ่านใกล้
สบตานาค เริ่มนับขึ้น ขึ้นบันได	เคยภาพประทับไว้ครั้งวัยเยาว์...

(ระหว่างทางกลับบ้าน 2563, น.18)

จากคำประพันธ์ข้างต้นกวีได้กล่าวถึงคำที่ใช้แทนสถานที่ ที่มีความสุขตลอดกาลหรือดินแดน สวรรค์โดยใช้คำว่าสุขาวดี แทนคำว่าดินแดนสวรรค์ ดังบทกวีวรรคที่ว่า “บันไดเชื่อมแดนสุขาวดี”

7. การอ้างถึง หรือ การเท้าความ หมายถึง เป็นการนำเอาบุคคล เหตุการณ์ เรื่องราวใน อดีต วาทีสำคัญ นิทาน ประวัติสถานที่ หรือวรรณคดีที่มีมาก่อนมากล่าวอ้างให้เห็นเป็นอุทาหรณ์ ตัวอย่างดังนี้

“บัดนี้ จักกล่าวเบื่องเรื่องนิทาน...”

‘สีโท ลังซ์ ลินไซ สุมณฑา
เรื่องราว ต้นร้าย บั้นปลายสุข
เสาะและลู่ ฝ่าดงด่าน ผ่านปี เดือน

ลำพื่นซาน เรื่องเคยเฝ้า ก่อนเก่าว่า....

โชคชะตาพาร้างห่างบ้านเรือน
หลังแรมทาง แรมทุกซ์ ผูกร้อยเงื่อน
สูงและต่ำ ย้าเตือน - สะเทือนใจ

(หัวใจห้องที่ห้า 2563, น.164-165)

จากคำประพันธ์ข้างต้นกวีได้กล่าวถึง ชีวิตที่ต้องพลัดพรากจากบ้านเกิดไปทำงานหนัก ต้องอดทนต่อผู้ฝ่าฝืนอุปสรรค และในสุดท้ายจะมีความสุขด้วยการสร้างทุกอย่างจากความอดทน โดยได้กล่าวอ้างถึงนิทานเรื่องสังสินไซ ซึ่งได้นำมาเล่าว่าเป็นเรื่องที่ต้องออกจากบ้านฝ่าฟันอุปสรรค และบั้นปลายจะกลับมามีความสุขเพื่อให้เป็นแรงบันดาลใจคนที่ต้องทำงานหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว

8. ปฏิพจน์ หรือ วิภาษ หมายถึง การกล่าวถ้อยคำหรือวลีที่มีความหมายไม่สอดคล้อง ขัดแย้ง หรือตรงกันข้าม นำมารวมกันหรือเข้าคู่กัน เพื่อให้เกิดความหมายใหม่หรือมีผลทางอารมณ์ พิเศษ เช่น “ไฟเย็น” “ความหอมหวานที่เจ็บปวด” เป็นต้น ตัวอย่างดังนี้

‘บทเริ่มต้นของจุดจบ’ อ่านบททวน...
หลงเตลิดเปิดโลกกว้างถึงทางตัน

ความปั่นป่วนจากเปลวไฟความเฝื่อน
หฤหรรษ์เสรีที่โหดร้าย!

(หัวใจห้องที่ห้า 2563, น.40)

จากคำประพันธ์ข้างต้นกวีได้กล่าวถึง การเริ่มต้นของจุดจบโดยใช้คำที่ขัดแย้งกัน ดังบทกวี วรรคที่ว่า “บทเริ่มต้นของจุดจบ อ่านบททวน” คือ บทเริ่มต้นเป็นสิ่งที่เริ่มใหม่เป็นไปในทางที่ดี แต่ จุดจบเป็นการสิ้นสุดลงซึ่งเป็นคำที่มีความหมายต่างกันแต่สามารถนำมารวมกันได้อย่างกลมกลืน

9. ปฏิทรรศน์ หรือ อรรถวิภาษ หมายถึง การกล่าวถ้อยคำที่แสดงความหมายคล้ายจะ ขัดแย้งกัน ไม่สอดคล้องกัน ไม่น่าเป็นไปได้ แต่เมื่อได้วิเคราะห์ตีความแล้วก็เป็นไปได้ดังที่กล่าวนั้น เช่น รักดีหามจั่ว รักชั่วรักชั่วหามเสา รักยาวให้บัน รักสั้นให้ต่อ เป็นต้น ตัวอย่างดังนี้

ธรรมและโลก เคยเรียน เคยเขียนอ่าน
หลายพรรษา ลาเพศบรรพชิต
ตัดเพื่อเติม เพิ่มเพื่อทอน ถอนเพื่อตอก

‘ทุกการงาน ทำด้วยรัก ล้วนศักดิ์สิทธิ์’
ทำและคิด ละเอียด ละเมียดละไม

(ระหว่างทางกลับบ้าน 2563, น.41)

จากคำประพันธ์ข้างต้นกวีได้กล่าวถึงข้อความที่มีความคล้ายจะขัดแย้งกันแต่เมื่อวิเคราะห์แล้วก็มีความสอดคล้องกัน ดังบทกวีวรรคที่ว่า “ตัดเพื่อเติม เพิ่มเพื่อทอน ถอนเพื่อตอก” คือ การทำซ้ำการหาวิธีที่มีความละเอียดหรือแก้ไขเพื่อให้ได้สิ่งที่ดีขึ้น

10. สัทพจน์ หมายถึง ภาพพจน์ที่เกิดจากการเลียนเสียงธรรมชาติหรือเสียงต่าง ๆ ให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเกิดมโนภาพที่ชัดเจน เช่น เลียนเสียงนก เสียงกลอง เสียงปี่ เป็นต้น ตัวอย่างดังนี้

‘ความตายของสันติสุข’ ปลุกข้าวสาร ‘สัญชาติญาณสัตว์’ ผิงคมเขี้ยวจมเขี้ยว
‘สันติสุข’ ร่างยับเยินเป็นยาเหี่ยว ความห่อเหี่ยวจุมจับห้องหับใจ
“สันติสุขตายแล้ว!” ว้างแว่วเสียง ปิ่นยังเปรี้ยง ระเบิดปลุกเพลิงลุกไหม้
ยี้มเด็กเด็กปัตตานีจากนี้ไป วงยี้มไหววบายสูญหายวง!

(หัวใจห้องที่ห้า 2563, น.100)

จากคำประพันธ์ข้างต้นกวีได้กล่าวถึง เสียงปิ่นในชายแดนภาคใต้ที่ยังคงมีการฆ่ากัน โดยใช้คำว่า เปรี้ยง เพื่อเลียนเสียงดังของปิ่น ดังบทกวีวรรคที่ว่า “ปิ่นยังเปรี้ยง ระเบิดปลุกเพลิงลุกไหม้”

11. ปฏิพจน์ หมายถึง การตั้งคำถามโดยไม่ต้องการคำตอบ เป็นการมุ่งเน้นข้อความที่ต้องการสื่อสารให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้อ่านได้หยุดคิดและตระหนักในสิ่งที่ถาม ตัวอย่างดังนี้

ข้าเห็นแม่ร้องไห้ ไซ้ไหมแม่?... พ่อดูแก่ราวป่วยไซ้ไม่เคยสร้าง
จ้องเครื่องแบบลูกชาย ชุดลายพราง แววมุมใจไม่ต่างว่างหัวนใจ

(หัวใจห้องที่ห้า 2563, น.77)

จากคำประพันธ์ข้างต้นกวีได้กล่าวถึง การตั้งคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบว่า แม่ร้องไห้ไซ้ไหม ดังบทกวีวรรคที่ว่า “ข้าเห็นแม่ร้องไห้ ไซ้ไหมแม่” ซึ่งเป็นการถามคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ

12. อาวัตพากย์ หมายถึง การใช้คำบอกสัมผัส รูป รส กลิ่น เสียง อย่างใดอย่างหนึ่งกับสถานการณ์ปกติที่ไม่ได้ใช้คำเหล่านั้น เช่น “ลายสือขวัญหลังไหลหอม” “ดมความสะอาดได้ล้ำลึก” เป็นต้นตัวอย่างดังนี้

เกษียณจากสงครามสนามรบ บ้านสวนสงบ เข้าแดดส่อง นกร้องส่ง
คว้นฟ้าไฟ น้ำในกา ชารอชง หอมรำวงกลิ่นรีน คว้นปิ่นเลื่อน!

(หัวใจห้องที่ห้า 2563, น.90)

จากคำประพันธ์ข้างต้นกวีได้กล่าวถึง พ่อที่ได้เกษียณอายุราชการจากการรับราชการเป็นทหาร และได้กลับมาอยู่ที่บ้านอยู่กับธรรมชาติ ตื่นเช้าในตอนเช้า โดยมีการใช้คำบอกสัมผัสของกลั่นดังบทกวีวรรคที่ว่า “ควนฟินไฟ น้ำในกา ชารอชง” และ “หอมรำคงกลั่นริน ควนปิ่นเลื่อน”

ภูมิปัญญา

ผู้วิจัยได้รวบรวมตัวอย่างภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทกวีนิพนธ์รางวัลระดับเบิลซีไรต์ของ “อังคาร จันทาทิพย์” บทกวีนิพนธ์เรื่องหัวใจห้องที่ห้า ได้รับรางวัลซีไรต์ ประจำปี พ.ศ. 2556 และบทกวีนิพนธ์เรื่องระหว่างทางกลับบ้าน ได้รับรางวัลซีไรต์ ประจำปี พ.ศ. 2562 จำนวนทั้งหมด 96 ตัวอย่าง โดยรวบรวมนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ ด้วยนิยามประเภทภูมิปัญญาของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ดังนี้

1. **ด้านเกษตรกรรม** หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ เทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น ตัวอย่างดังนี้

ยางในสวนของพ่อใกล้พ่อตัด	ยืนต้นหยักรากหยั่งลึกทั้งสวน
ใบเขียวปรุปรุแดดสายส่องอายอวล	ผืนและหวังสะพรั่งนวลเขาทั้งเนิน
เลือดของพ่อ เหนือของลูกร่วมปลูกสร้าง	กายพ่อห่าง แต่หัวใจไม่ห่างเหิน
ทางรอบสวนปลอดภัยรอพ่อมาเดิน	ไม่นานเกินบ่าเหน็จใกล้วัยชรา

(หัวใจห้องที่ห้า 2563, น.89)

จากคำประพันธ์ข้างต้นกวีได้กล่าวถึง ยางพาราในสวนของพ่อที่ใกล้ถึงเวลาตัด ซึ่งยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญของภาคใต้ โดยนัยยังสามารถใช้ทำเป็นผลิตภัณฑ์ต่างชนิดต่าง ๆ ได้และสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน ดังบทกวีวรรคที่ว่า “ยางในสวนของพ่อใกล้พ่อตัด”

2. **ด้านอุตสาหกรรม และ หัตถกรรม** หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นขบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดจนการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตทาง

หัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น ตัวอย่าง
ดังนี้

ข้าฝืนเห็น ‘ปลาข่า – โลมาน้ำโขง’ ลอด ‘ฮูสะโฮง’ ทางปลาผ่าน ‘บ้านโอสวาย’
ฝังใจเรื้องเล่า หลอนข่าวร้าย สะพัดสายล่องลำน้ำโขงมา...
เกิดกับน้ำ อยู่กับ ‘หลี่’ หลายปีหลัง ไม่เคยฟังข่าวใครเห็นปลาข่า
ปลาบึก ก็เช่นกัน หลายพันธุ์ปลา ‘เมืองโขง’ ข้าไม่เห็นใครได้ข่าวคราว
(หัวใจห้องที่ห้า 2563, น.176)

จากคำประพันธ์ข้างต้นกวีได้กล่าวถึง หลี่ เป็นเครื่องสานขนาดใหญ่สำหรับดักปลาในแม่น้ำ
โขง เป็นเครื่องมือหาปลาพื้นบ้านที่มีมาแต่โบราณทำจากไม้ไผ่ ชาวบ้านจะประกอบหลี่ขึ้นกลาง
ลำน้ำในช่วงฤดูแล้ง โดยจะวางหลี่ยาวทวนน้ำจนเมื่อฝนมาระดับน้ำท่วมเกาะแก่ง ตัวหลี่จะโผล่และ
ทำหน้าที่ดักปลา หลี่จึงเป็นภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ดังบทกวีวรรคที่ว่า
“เกิดกับน้ำ อยู่กับ ‘หลี่’ หลายปีหลัง”

3. ด้านการแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพ
ของคนไทยในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพ และอนามัยได้ เช่น
ยาจากสมุนไพรอันมีอยู่หลากหลาย การนวดแผนโบราณ การดูแล และรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน
เป็นต้น ตัวอย่างดังนี้

สารทเดือนสิบไม่มาส่งกรานต์เดือนห้าไม่เห็น ยะเยียบเย็น หัวอกเอ๋ย เคยอบอุ่น
หวนคิดถึงสองข้างทางเคยคุ้น อบอวลกลิ่นแผ่นดินกรุ่น อุ่นนัยน์ตา
เอ่อจากอก ไขที่อื่น รื่นจากอก หยาตรินตกข้างใน นองใบหน้า
หอมลอยมากับลมขนมลา หอมไต้ปลา เคย ชมื่น กลิ่นตม้แกง
(ระหว่างทางกลับบ้าน 2563, น.76)

จากคำประพันธ์ข้างต้นกวีได้กล่าวถึงพืชสมุนไพรที่นำมาใช้ในการปรุงอาหาร เช่น ชมื่น ซึ่ง
เป็นพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณในการรักษาโรคได้ ดังบทกวีวรรคที่ว่า หอมไต้ปลา เคย ชมื่น กลิ่นตม้แกง

4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับ
การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จาก
ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ

การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดการป่าต้นน้ำและป่าชุมชน เป็นต้น
ตัวอย่างดังนี้

พี่สาวข้าพเจ้าเล่าให้ฟัง พอคล้อยหลัง	น้ำตาแม่ก็ไหล
ถนนเรือน หม่นสลัว ครวไฟ	เรื่องสองธารใสหยาดไหลริน
วาวสายธารผ่านทุ่งท้องแก้มสองข้าง	ดั่งทุ่งร้างทางแล้งแห้งท้องถิ่น
ชุ่มรอยกาลเหี่ยวบนบนผืนดิน...	ข้าพเจ้าเฝ้าจินตนาการ...

(หัวใจห้องที่ห้า 2563, น.189)

จากคำประพันธ์ข้างต้นกวีได้กล่าวถึง การตั้งบ้านเรือนในภูมิภาคอีสานมักเลือกทำเลที่ตั้ง
ตามราบลุ่มแม่น้ำ โดยมีรูปแบบบ้านยกพื้นค่อนข้างสูงทำให้มีพื้นที่ใต้ถุนสูง ใช้เป็นที่ประกอบ
หัตถกรรมครัวเรือน ทอผ้า เก็บอุปกรณ์ทำไร่ทำนา บ้านเรือนส่วนมากทำด้วยไม้ ซึ่งเป็นการจัดการ
กับทรัพยากรธรรมชาติได้ดี และสืบทอดเป็นวัฒนธรรมของคนภาคอีสาน ดังบทกวีวรรคที่ว่า
“ถนนเรือน หม่นสลัว ครวไฟ”

5. ด้านกองทุน และ ธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการด้านการสะสมและบริหาร
กองทุน และสวัสดิการชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิต
ความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น การจัดการกองทุนของชุมชนในรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์
รวมถึงความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทาง
เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการรักษายาบาลของชุมชน และการ
จัดระบบสวัสดิการบริการชุมชน ตัวอย่างดังนี้

สัปดาห์หนึ่ง หยุตงานเพียงวันหนึ่ง	อิงคะนิงตลาดนัด ชนิดแน่น
รอยยิ้ม เหวื่อหยด เปลี่ยนทดแทน	คล้ายอ้อมแขนเหนี่ยวล้ำ วันอาทิตย์

(ระหว่างทางกลับบ้าน 2563, น.47)

จากคำประพันธ์ข้างต้นกวีได้กล่าวถึง แรงงานที่ได้หยุดงานจึงได้ไปซื้อของกินของใช้ ที่
ตลาดนัด ทำให้มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าเป็นสินค้าราคาไม่แพงเหมาะกับคนที่ทำงานในโรงงาน
ที่ต้องประหยัดเงิน ดังบทกวีวรรคที่ว่า อิงคะนิงตลาดนัด ชนิดแน่น

6. ด้านศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ การละเล่นพื้นบ้านและ นันทนาการ ตัวอย่างดังนี้

ยัมซึ่งผมไม่อาจลืมโลกี้มเลียง
ได้ร่มหินเทวสถาน ทานทน

เย้าหยอกเพียงยัมโพธิสัตว์ผู้ขัดสน?
ตกต้องมนต์ไม่อาจถอน นครธม!

(หัวใจห้องที่ห้า 2563, น.70)

จากคำประพันธ์ข้างต้นกวีได้กล่าวถึงนครธม ซึ่งเป็นเทวสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งในประเทศ กัมพูชา สร้างขึ้นในสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในเขตนครธมมีพระราชวังและปราสาทหิน มากมายซึ่งเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่ทำด้วยมือ โดยขัดหินทีละก้อน ใช้ไม้ขัดและใช้มือคนเลื่อนไปมาให้ หน้าหินเรียบ จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยความประณีตและอดทน

7. ด้านภาษา และ วรรณกรรม หมายถึง ความสามารถในการอนุรักษ์ และสร้างผลงาน ด้านภาษาคือ ภาษาถิ่นภาษาไทยในภูมิภาคต่าง ๆ รวมถึงด้านวรรณกรรมท้องถิ่น และการจัดทำ สารานุกรมภาษาถิ่น การปริวรรตหนังสือโบราณ การฟื้นฟู การเรียนการสอนภาษาถิ่นท้องถิ่นต่าง ๆ ตัวอย่างดังนี้

ปลายสายโทรศัพท์จากพี่สาว...
ลั่นเครือ แว่ก้องมาแสนไกล...

ไม่ทันเปิดห่อข้าว... น้ำตาไหล
‘เอื้อยห่อข้าวให้ไปกินแลง...’

(หัวใจห้องที่ห้า 2563, น.192)

จากคำประพันธ์ข้างต้นกวีได้กล่าวถึง พี่สาวได้ห่อข้าวให้น้องไว้กินตอนเย็น ซึ่งคำว่า เอื้อย เป็นภาษาอีสานที่หมายถึงพี่สาว และคำว่า แลง หมายถึงช่วงค่ำหรือช่วงเย็น ดังบทกวีวรรคที่ว่า “เอื้อยห่อข้าวให้ไปกินแลง”

8. ด้านปรัชญา ศาสนา และ ประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์ และปรับใช้ หลักธรรม คำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อและประเพณีที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อบริบททาง เศรษฐกิจ สังคม เช่น การถ่ายทอดวรรณกรรม คำสอน การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญ ประทายข้าว ตัวอย่างดังนี้

เป็นนรกหรือสวรรค์ของคนอื่น...
ไม่ว่าเด็ดดอกไม้ ปลูกดอกไม้

เราหยิบยื่น เป็นชนวนส่วนหนึ่งได้
สันติสุขหรือเปลวไฟของสงคราม...

(หัวใจห้องที่ห้า 2563, น.59)

จากคำประพันธ์ข้างต้นกวีได้กล่าวถึง นรกและสวรรค์ซึ่งเป็นความเชื่อของศาสนาพุทธที่ดีจะได้ขึ้นสวรรค์ทำสิ่งไม่ดีจะตกนรก และนรกรยังหมายถึงสิ่งที่ไม่ดี สวรรค์คือสิ่งที่ดี ดังบทกวีวรรคที่ว่า “เป็นนรกหรือสวรรค์ของคนอื่น” คือ เป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดีในชีวิตของคนอื่น

9. ด้านโภชนาการ หมายถึง ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์และปรุงแต่งอาหาร และยาได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าและบริการส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลายมากรวมถึงการขยายคุณค่าเพิ่มของทรัพยากรด้วยตัวอย่างดังนี้

ทารกตื่นเสียงเดินขึ้นบันได	โดยหาไม่รู้ ฝึเท้าแม่
ห่วยใย ตื่นหรือเปล่าเจ้าชีแยะ	คอยดูแล แม่ละงานที่ง่วนม
ทารกน้อยตื่นเสียงปิ่นปึง!	ก้องจากหลังเรือนชาน ลานไม้ร่ม
พ่อจะปึงแม่นกสู่ผู้ซุบซม	บำรุงแม่นมให้น้ำนมให้เจ้ากิน!

(ระหว่างทางกลับบ้าน 2563, น.71)

จากคำประพันธ์ข้างต้นกวีได้กล่าวถึง การหาอาหารจากธรรมชาติของคนอีสานทำให้มีอาหารที่หลากหลายมีการจับสัตว์มาประกอบเป็นอาหาร เช่น นก นำมาประกอบอาหารประเภทปึงย่าง หรือนำมาคั่ว ดังบทกวีวรรคที่ว่า “พ่อจะปึงแม่นกสู่ผู้ซุบซม”

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาทวิโวหารและภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทกวีนิพนธ์รางวัลระดับเบิลซีไรต์ของ “อังคาร จันทาทิพย์” พบทวิโวหาร 12 ประเภท รวม 200 ตัวอย่าง ทวิโวหารที่ปรากฏในบทกวีนิพนธ์รางวัลระดับเบิลซีไรต์ ของ “อังคาร จันทาทิพย์” พบว่ามีการใช้ทวิโวหารปรากฏมากที่สุด คือ อุปมา พบ 52 ตัวอย่าง รองลงมา คือ อุปลักษณ์ 41 ตัวอย่าง อติพจน์หรือ อธิพจน์ 31 ตัวอย่าง บุคคลวัต 24 ตัวอย่าง ปฏิพจน์ 18 ตัวอย่าง สัทพจน์ 11 ตัวอย่าง ปฏิพจน์ 9 ตัวอย่าง อาวัตพจน์ 7 ตัวอย่าง การอ้างถึง 6 ตัวอย่าง นามนัย 2 ตัวอย่าง สัญลักษณ์ 1 ตัวอย่าง ปฏิพจน์ 1 ตัวอย่าง และทวิโวหารที่ไม่ปรากฏ ได้แก่ สมมติภาวะ อวพจน์ อุปนิษิต สัมพจน์ อุปมานิทัศน์ การแฝงนัย และแนวเทียบ

จากการศึกษาทวิโวหารและภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทกวีนิพนธ์รางวัลระดับเบิลซีไรต์ ของ “อังคาร จันทาทิพย์” พบภูมิปัญญา 9 ประเภท รวม 96 ตัวอย่าง ภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทกวี

นิพนธ์รางวัลดับเบิลซีไรต์ ของ “อังคาร จันทาทิพย์” พบว่ามีการใช้ภูมิปัญญาปรากฏมากที่สุด คือ ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี พบ 32 ตัวอย่าง รองลงมา คือ ด้านศิลปกรรม 16 ตัวอย่าง ด้านเกษตรกรรม 11 ตัวอย่าง ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม 10 ตัวอย่าง ด้านการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 10 ตัวอย่าง ด้านโภชนาการ 8 ตัวอย่าง ด้านภาษาและวรรณกรรม 6 ตัวอย่าง ด้านการแพทย์แผนไทย 2 ตัวอย่าง ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน 1 ตัวอย่าง

กวีโวหารและภูมิปัญญาได้ปรากฏในบทกวีนิพนธ์รางวัลดับเบิลซีไรต์ ของ อังคาร จันทาทิพย์ จำนวนมากแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นตั้งใจในการประพันธ์ ได้นำความรู้ ประสบการณ์ ที่มีมาถ่ายทอดผ่านมุมมองของกวี มีการใช้คำเปรียบเทียบกับที่แตกต่างไปจากการสื่อสารธรรมดา เป็นการใช้ภาษาที่พิเศษ ส่งผลต่อผู้อ่านที่ต้องตีความด้วยตนเอง ตัดสินคุณค่าด้วยอารมณ์ความรู้สึก สามารถพัฒนากระบวนการคิด มองให้เห็นเป็นภาพ จินตนาการไปตามบทกวี ทำให้เกิดความลึกซึ้ง สะเทือนอารมณ์และประทับใจในบทกวี ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าด้านวรรณศิลป์ด้วยการเลือกใช้ กวีโวหารที่หลากหลาย มีความเหมาะสม นำมาเปรียบเทียบกับเห็นภาพเป็นศิลปะแห่งการใช้คำสื่อ ความหมายให้เกิดความงามหรือสุนทรีย์ขึ้น สามารถเป็นสิ่งที่ใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจ เนื่องจากบทกวีได้ ตีแผ่ชีวิตทั้งในด้านสุขและทุกข์ ทำให้เข้าใจชีวิตตามความเป็นจริง เห็นความสำคัญของชีวิตและ ชาติซึ่งในคุณค่าของชีวิต ตลอดจนการนำความรู้ ความเชื่อความศรัทธา ปัจจัยสำคัญในการดำเนิน ชีวิตของแต่ละสังคมที่กวีได้พบทั้งในสังคมไทยและต่างประเทศเป็นภูมิปัญญาที่หลากหลาย ทำให้ เห็นถึงความผูกพันกันของมนุษย์ การพึ่งพาอาศัย คัดสรรสิ่งที่ดีมีประโยชน์ให้กัน ดังนั้นบทกวีจึงมี คุณค่าต่อสังคมเหมาะสมต่อการได้รับรางวัลดับเบิลซีไรต์อย่างยิ่ง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษากวีโวหารและภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทกวีนิพนธ์รางวัลดับเบิลซีไรต์ของ “อังคาร จันทาทิพย์” จำนวน 2 เรื่อง บทกวีที่ได้รับรางวัลซีไรต์ประจำปี พ.ศ. 2556 เรื่อง “หัวใจ ห่อหุ้มที่ห้า” บทกวีที่ได้รับรางวัลซีไรต์ประจำปี พ.ศ. 2562 เรื่อง “ระหว่างทางกลับบ้าน”

กวีโวหารได้ปรากฏหลากหลาย แสดงให้เห็นจุดเด่นในการสร้างสรรค์บทกวี มีเสน่ห์ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่สามารถใช้ถ้อยคำมาเรียบเรียงได้อย่างงดงาม เป็นภาษาที่ทำให้เกิด จินตนาการ เกิดภาพ อารมณ์ ความรู้สึก เป็นการใช้ภาษาได้อย่างสร้างสรรค์ ที่มีความน่าสนใจและ จุดประกายความคิดให้ผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านมีความเข้าใจในเรื่องราวที่กวีต้องการสื่อความหมายได้ อย่างลึกซึ้ง กวียังสามารถเลือกสรรถ้อยคำมาใช้ในการเปรียบเทียบทำให้ตีความและเข้าใจด้วย

ตนเองก่อให้เกิดความประทับใจในบทกวีนิพนธ์ของผู้เขียนเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เนตรทราย คงอนุวัฒน์ (2550) ได้ศึกษาและวิเคราะห์ศิลปะการใช้ภาษาในนวนิยายของ วัฒน์ วรรลยางกูร พบว่า มีศิลปะการใช้ภาษาในด้านภาพพจน์มีความหลากหลาย ในการนำเสนอให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจ เห็นภาพ เกิดอารมณ์ร่วมกับสิ่งที่เขากล่าวได้อย่างกลมกลื่น มีการเพิ่มรายละเอียดของสิ่งที่นำมาเปรียบให้เห็นได้เด่นชัดขึ้น เป็นรายละเอียดเพียงเล็กน้อยก็นำมาเสนอ หากมีความสำคัญพอจะเห็นได้ว่า วัฒน์ วรรลยางกูร ใช้ภาษาอย่างพิจารณา

ภูมิปัญญาได้ปรากฏในบทกวีเริ่มตั้งแต่การได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษที่ได้สืบทอดต่อกันมาเป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การจัดการที่อยู่อาศัย อาหาร การเคารพและศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนการดำเนินชีวิตของมนุษย์ให้เป็นไปด้วยความมั่นคงและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยผู้ประพันธ์ได้ถ่ายทอดเรื่องราวที่ออกมาจากจิตใจ นำเอาประสบการณ์ชีวิตที่พบเจอ ความเป็นอยู่ ทั้งในอดีตและปัจจุบันมาถ่ายทอดผ่านตัวอักษร โดยจะเห็นถึงความเป็นอยู่วิถีชีวิตของกวีโดยตรง เป็นการเดินทางไปยังสังคม ท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางภูมิปัญญา โดยเฉพาะภาคอีสานซึ่งเป็นบ้านเกิดของกวี มีความเชื่อในเรื่องศาสนา การเคารพบูชาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นภูมิปัญญาที่ปรากฏมากที่สุดในบทกวี เนื่องจากสังคมไทยนับถือศาสนาพุทธเป็นหลักการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนจึงได้ถ่ายทอดมาทุกยุคทุกสมัย เป็นสิ่งที่คอยยึดเหนี่ยวจิตใจสร้างให้สังคมอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข นอกจากนี้กวียังเล่าเรื่องราวที่ได้พบเจอในทุกสังคม ซึ่งปรากฏภูมิปัญญามากมายให้ได้ศึกษา สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับ อุษา ช่วยบำรุง (2550) ได้ศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ มีผลการศึกษาภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าภูมิปัญญาชาวบ้านปรากฏในกิจกรรมของการดำเนินชีวิตที่หลากหลายสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นความรู้ ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นเองจากการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและได้รับสืบทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นจำนวนไม่น้อยด้วยเหตุผลที่ชาวบ้านรู้จักนำทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ภูมิปัญญาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เลือกคัดสรรสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด

ดังนั้นกวีโวหารและภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทกวีนิพนธ์รางวัลดับเบิลซีไรต์ของ อังคาร จันทาทิพย์ จึงแสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นของกวีที่สามารถเรียบเรียงถ้อยคำให้เกิดเป็นความงดงามได้ ทำให้ผู้อ่านต้องตีความทุกตัวอักษรจึงจะเข้าใจถึงจิตใจ เรื่องราวที่กวีถ่ายทอด เป็นภาษาที่พิเศษที่กวีเลือกใช้ บ่งบอกให้เห็นถึงลีลาการประพันธ์ของกวีที่ต่างไปจากการใช้ภาษาธรรมดา ทำให้บทกวีมีคุณค่าเพราะกวีได้ทุ่มเทความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ในการประพันธ์อย่างเต็ม

ความสามารถ นำเรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัว การดำเนินชีวิต ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมาร้อยเรียงผสมผสานกันอย่างลงตัว สิ่งที่เคยอยู่ในความทรงจำนำมาตีแผ่ความในใจส่วนลึกออกมาให้อ่านจับต้องผ่านทุกถ้อยคำอย่างงดงามทำให้เห็นทุกความรู้สึกของกวี ซึ่งเป็นจุดเด่นและกลวิธีที่สำคัญที่กวีได้แสดงให้เห็นเรื่องราวชีวิตมากกว่าเรื่องการเมือง หรือเรื่องความขัดแย้ง มุ่งให้เห็นการนำภูมิปัญญามาสร้างให้เกิดประโยชน์และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การตระหนักรู้เพื่อการอยู่กับปัจจุบันอย่างมีสติเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ บทกวีจึงมีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างยิ่งจนสามารถได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนประจำปีพุทธศักราช 2556 และ 2562 ซึ่งเป็นการได้รับรางวัลเกียรติยศนี้ถึงสองครั้ง หรือเรียกว่ารางวัลดับเบิลซีไรต์

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษากวีโวหารและภูมิปัญญาในเรื่องอื่น ๆ ของ อังคาร จันทาทิพย์
2. ควรศึกษากวีโวหารและภูมิปัญญาในบทกวีนิพนธ์ เรื่องสั้น และในนวนิยายของกวีท่านอื่น ๆ
3. ควรศึกษาวรรณกรรมที่มีผลงานในช่วงเวลาเดียวกันเพื่อเป็นประโยชน์ที่จะทำให้เข้าใจในการศึกษากวีโวหารและภูมิปัญญาในผลงานของกวีที่หลากหลายมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- นันทนิดา วาริปาน และคณะ. (2558). *วจนลีลาในกวีนิพนธ์ไร้ฉันทลักษณ์ : หนังสือเรื่องไม่มีหญิงสาวในบทกวี ของชะการีย์ยา อมตยา. สุพรรณบุรี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.*
- เนตรทราย คงอนุวัฒน์. (2550). *ศึกษาศิลปะการใช้ภาษาในนวนิยายของวัฒน์ วรรลยางกูร. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ.*
- ประยุทธ์ จิตราช. (2562). *ภาพลักษณ์ของสังคมเมืองและสังคมชนบทในกวีนิพนธ์ของไพโรจน์พร ขาวงาม. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.*
- ภัทรภรณ์ ชายขาว. (2558). หัวใจห้องที่ห้า. *สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 41(2), 174-178.*
- แวอาชีวะ ดาหะย์. (2555). ภาษาทวิ : ศาสตร์และศิลป์การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. 7(2), 163-170.*
- สมเกียรติ รักษมณี. (2551). *ภาษาวรรณศิลป์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สายน้ำใจ.*
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2546). *คู่มือการสรรหาและคัดเลือกครูภูมิปัญญาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาการเรียนรู้และมาตรฐานการศึกษา.*
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2563). *ศัพท์วรรณกรรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสภา ชุดที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.*
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2551). *การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาสังคมไทย รวมบทความแนวคิดทางอาชีวศึกษาและการศึกษาผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- อังคาร จันทาทิพย์. (2563). หัวใจห้องที่ห้า. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ผจญภัยสำนักพิมพ์.
- อังคาร จันทาทิพย์. (2563). ระหว่างทางกลับบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ผจญภัยสำนักพิมพ์.
- อุษา ช่วยบำรุง. (2550). *ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้. ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*